

Rehtori Matti Manninen

Jyväskylän yliopisto

Vastine koskien hyvän tieteellisen tavan loukkausepäilyä

Drno 1456/03.06.00.00/2014

Professori Tapio Puolimatka on toimittanut vastineensa rehtorille toimittamaani ilmoitukseen hyvän tieteellisen tavan loukkausepäilystä. Vastineenani esitän seuraavaa:

Yksi hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdista on tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan se, että

”[t]utkijat ottavat muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon niin, että he kunnioittavat muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viittaavat heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan.” (TENK 2012:6).

Esimerkiksi Helsingin yliopiston kielikeskuksessa tuotettu Kielijelppi-sivusto konkretisoi tätä periaatetta seuraavasti:

”Lähdettä täytyy lainata oikein. Tietoa ei saa irrottaa asiayhteydestään niin, että se näyttäytyy alkuperäisestä poikkeavassa valossa. Sitä ei esimerkiksi saa sanoa varmaksi, jos alkuperäisessä lähteessä ei näin tehdä. On myös syytä muodostaa synteesi muualta lainatusta ja omista ajatuksista, jotta lainattu aidosti palvelisi omaa tekstiä.” (Kielijelppi 2004-10)

Viitattaessa toisten tekstiin tulee alkuperäisestä tekstistä antaa totuudenmukainen kuva. Kirjoittajan tulee tehdä selväksi, mitkä ajatukset ovat kenenkin ajatuksia. Näin on erityisesti siinä tapauksessa, jossa kirjoittaja haluaa tehdä lähdeään pidemmälle meneviä johtopäätöksiä tai rinnastuksia muihin vastaaviin tilanteisiin.

TENKin mukaan (2012:8) tutkimustyössä on mahdollista olla puutteita, jotka eivät kuitenkaan välttämättä johda siihen, että kyseessä olisi hyvän tieteellisen tavan loukkaus:

”Tieteenalan huono hallinta ja huolimattomuus tutkimuksen suorittamisessa, tulosten kirjaamisessa, säilyttämisessä ja raportoinnissa ovat merkki huonosta tutkijan ammattitaidosta, ja ne heikentävät tutkijan saamien tulosten luotettavuutta ja voivat jopa mitätöidä tutkimuksen. Tiedolliset puutteet ja huolimattomuus eivät kuitenkaan välttämättä merkitse, että tutkijan ammatillinen toiminta olisi tutkimuseettisesti kyseenalaista.” (TENK 2012:8).

”Huonon tieteen” tekeminen ei sinänsä ole mikään ongelma ja tiedeyhteisöön kuuluu sellaisen kritiikki ja keskustelu siitä, mikä on huonoa tiedettä ja mikä hyvää. Tällainen aito keskustelu tutkimusten lähtökohdista, johtopäätöksistä, yleistettävyydestä ja muista vastaavista kuuluu olennaisesti tieteen olemukseen (TENK 2012:8). Tällainen keskustelu voi olla hyvinkin myrskyisää. Jokaisen tiedettä lukevan tulee olla valmis tarkastelemaan lukemaansa kriittisesti. On tärkeää, että lukijalle muodostuu totuudenmukainen kuva siitä, mitä siteeratut tutkimukset ovat käsitelleet. Asiallisesti käytetyillä lähteillä on siis kaksijakoinen tehtävä: ne toisaalta antavat kunnian tehdystä työstä sen tehneelle taholle ja toisaalta myös ohjaavat lukijan alkuperäisen tutkimuksen luo.

Vastineessaan Puolimatka esittää ydinkysymyksenään, ”mikä on asiantuntijalausannon kohteena oleva asia ja millä tavalla käytetyt lähteet liittyvät asiantuntijalausannon perusargumenttiin”. Vastineessaan Puolimatka perustelee näin ainoastaan sitä, kuinka hänen tekemänsä johtopäätökset ovat päteviä ja käyttämänsä lähteet valideja tieteellisiä lähteitä.

En tule keskittymään näihin Puolimatkan huomioihin. Kuten edellä on todettu, ei huonon tieteen tekeminen tai sen siteeraaminen ole hyvän tieteellisen käytännön loukkaus. Ei ole tässä yhteydessä merkityksellistä, ovatko lähteet hyvää ja laadukasta tiedettä vai eivät. Lähteiden ja tieteen laadukkuus jää jatkossakin tiedeyhteisön jatkuvan vertaisarvioinnin tutkittavaksi.

En tule käsittelemään myöskään Puolimatkan virheellisiä väittämiä, kuten että samaa sukupuolta olevasta parista vain toinen voisi olla lapsen biologinen vanhempi. (Mikäli lapsen syntymän jälkeen toinen biologisista vanhemmista käy läpi sukupuolenkorjausprosessin, on mahdollista, että lapsen molemmat biologiset vanhemmat elävät yhdessä samaa sukupuolta olevana parina.)

Epäilyni hyvän tieteellisen käytännön loukkauksesta perustuu Puolimatkan tapaan käyttää lähteitä, ei näiden lähteiden tieteelliseen laatuun. Tutkimuseettinen neuvottelukunta määrittelee vilpin ja yhden sen alalajin seuraavasti:

”Vilppi tieteellisessä toiminnassa merkitsee tiedeyhteisön ja usein myös päätöksentekijöiden harhauttamista. Se on väärin tietojen tai tulosten esittämistä tiedeyhteisölle tai niiden levittämistä esimerkiksi julkaisussa, tieteellisessä kokouksessa pidettävässä esitelmässä, julkaistavaksi tarkoitetussa käsikirjoituksessa, oppimateriaalissa tai rahoitushakemuksessa. - - -

Havaintojen vääristelyllä (*falsification, misrepresentation*) tarkoitetaan alkuperäisten havaintojen tarkoituksellista muokkaamista tai esittämistä niin, että havaintoihin perustuva tulos vääristyy. Tulosten vääristelyllä tarkoitetaan tieteellisesti perusteetonta tutkimustulosten muuttamista tai valikointia. Vääristelyä on myös johtopäätösten kannalta olennaisten tulosten tai tietojen esittämättä jättäminen.” (TENK 2012:8–9)

Epäilyni koskee siis, kuten rehtori Mannisen päätös esiselvityksen käynnistämisestä toteaa, Puolimatkan antaman asiantuntijalausannon lähdeviittausten sopimattomuutta hyvään tieteelliseen käytäntöön. Epäilyni koskee erityisesti edellä kuvattua, havaintojen ja tulosten väristelyyn liittyvää vilppiä sekä tutkimustulosten valikointia.

Ohittaessaan johtopäätöksiään tukemattoman tutkimuksen Puolimatkan toiminta ei sovi hyvään tieteelliseen käytäntöön myös siinä, ettei se anna muiden tutkijoiden saavutuksille niille kuuluvaa arvoa (TENK 2012:6).

Epäilylleni antaa huomattavaa painoarvoa se, että kyse on eduskunnalle annetusta asiantuntijalausunnosta, jolla on olennainen merkitys lainsäädäntötyössä. Kansanedustuslaitoksen tulee asiantuntijana kuulemaltaan saada oikeellinen kuva tutkimuksesta, joka liittyy valmisteilla olevaan lainsäädäntöön.

Moore 2002

Puolimatka siteeraa asiantuntijalausunnossaan Moorea (2002) seuraavasti:

”Tutkimus osoittaa selvästi, että perheen rakenteella on merkitystä lapsen kannalta ja parhaiten häntä auttaa perherakenne, jota johtaa kaksi biologista vanhempaa avioliitossa, jonka konfliktitaso on alhainen. Lapsilla yksinhuoltajaperheissä, naimattomille äideille syntyneillä lapsilla, ja lapsilla kasvattiperheissä tai avoperheissä on suurempi riski kehittyä huonoon suuntaan – Lasten kannalta on siksi arvokasta edistää vahvoja, vakaita biologisten vanhempien välisiä avioliittoja.” (Moore 2002)” (Puolimatka 2014)

Tällä Puolimatka perustelee sitä johtopäätöstä, että lapsen on parasta elää biologisen isänsä ja äitinsä kanssa. Sitaatti on sinänsä oikein siteerattu. Sitaatilla kuitenkin perustellaan sellaista johtopäätöstä, jonka vetämisen artikkelin kirjoittaja on nimenomaisesti kieltänyt- Tutkimuksessa käytetystä aineistosta ei ole mahdollista päätellä samaa sukupuolta olevien tai adoptioperheiden lasten tilasta mitään. Artikkelin kirjoittaja toteaa artikkelinsa kansilehdellä:

”Note: This Child Trends brief summarizes research conducted in 2002, when neither same-sex parents nor adoptive parents were identified in large national surveys. Therefore, no conclusions can be drawn from this research about the wellbeing of children raised by same-sex parents or adoptive parents.” (Moore 2002)

Asiantuntijalausunnossa Moore 2002:n on esitetty sisältävän vertailukohtana myös sellaisia perheitä, joissa vanhemmat ovat samaa sukupuolta, mikä ei pidä paikkaansa.

Vastineessaan Puolimatka (s. 12) toteaa:

”Tietyllä tavalla maailmankatsomuksellisesti ja poliittisesti suuntautuneista tutkijoista voi tietysti tuntua epämukavalta, jos heidän tutkimustuloksensa paljastavat tosiasioita, jotka murentavat perustaa heidän tavoittelemiltaan poliittisilta päämääriltä. Tosiasiat kuitenkin pysyvät tosiasioina, vaikka niihin viittaaminen kiellettäisiin. Sen jälkeen kun tutkijat ovat tehneet löydöksensä julkisiksi, ne ovat kaikkien käytettävissä.”

Puolimatka väittää, että viittaaminen Moore 2002:een samaa sukupuolta olevien parien kasvattamien lasten hyvinvoinnista olisi kielletty, koska se ei sovi tutkijoiden maailmankatsomukseen. Tutkijat itse kuitenkin kieltävät tällaiset tulkinnat tekstissä eksplisiittisesti ja nimenomaan siksi, että käytetystä aineistosta ei ole mahdollista päätellä mitään mainituista perhetyypeistä. Puolimatka esittää näin Moore 2002:n asiantuntijalausunnossaan esittävän johtopäätöksen, joka nimenomaisesti on tutkijoiden esittämän johtopäätöksen vastainen, ja säilyttää kantansa yhä vastineessaan.

Vastineessaan Puolimatka edelleen mainitsee, että Moore 2002:sta ”voidaan tehdä epäsuoria päätelmiä sukupuolineutraalin avioliittolain yhteiskunnallisiin vaikutuksiin – ” (s. 12). Puolimatka ei kuitenkaan asiantuntijalausunnossaan erottele näitä itse tekemiään epäsuoria päätelmiä lähteensä tekemistä päätelmistä, vaan tulee lähteidensä käytöllä väittäneeksi, että nämä väitteet ovat osa Moore 2002:a.

Furstenberg et al. 2003

Puolimatka aloittaa asiantuntijalausunnossaan kappaleen, jossa käsittelee Heuveline, Timberlake & Furstenbergin artikkelia kirjoittamalla, että ”[t]utkimusten mukaan biologisen isän ja äidin muodostama avioliitto on lapsen kannalta paras vaihtoehto, joten sen lainsäädännöllinen suosiminen on perusteltua lapsen oikeuksien näkökulmasta” (Puolimatka 2014).

Puolimatka siteeraa Furstenberg et al 2003:a seuraavasti:

”Tutkija Frank Furstenberg (et al 2003: 48) kirjoittaa: ’Lukuisat tutkimukset osoittavat, että yksilöt yleisesti ottaen voivat parhaiten sekä lapsuudessa että myöhemmin elämässä, kun he kasvavat molempien biologisten vanhempiensa kanssa. – – Yksinkertaisesti sanoen, lapset hyötyvät yhdessä jatkuvasti asuvien vanhempien taloudellisesta ja emotionaalista panoksesta, ja tämä panostus on yleisesti ottaen suurempaa biologisten vanhempien kuin korvaavien vanhempien kohdalla.’”

Puolimatka on poistanut sitaatistaan sen osan, jossa alkuperäisen artikkelin kirjoittajat esittävät lähteidensä perusteet sitaatin ensimmäiselle virkkeelle. Alkuperäistekstissä siteerattu osa kuuluu näin, Puolimatkan asiantuntijalausunnostaan poisjättämä osa lihavoituna:

"Numerous studies have shown that individuals generally fare best both in childhood and in later life when they grow up with both of their biological parents (Amato and Booth 1997; Cherlin 1999; Cherlin, Chase-Lansdale, and McRae 1998; Furstenberg and Kiernan 2001; Jonsson and Gähler 1997; Kiernan and Cherlin 1999; McLanahan and Sandefur 1994). **The reasons for this are largely related to the economic disadvantages faced by single and divorced mothers (Burkhauser et al. 1991; Duncan and Hoffman 1985; Garfinkel and McLanahan 1986; Jarvis and Jenkins 1999; Smock, Manning, and Gupta 1999) and the consequences of childhood poverty (Duncan et al. 1998; Guo and Harris 2000).** Put simply, children benefit from the economic and emotional investment of parents who reside together continuously, and these investments are generally higher among biological than among surrogate parents."

Furstenberg et al siis viittaavat kahden vanhemman perheiden tuomaan taloudelliseen turvallisuuteen lasten hyvinvoinnin syynä verrattuna yhden vanhemman perheisiin. Kyse on yhden ja kahden vanhemman perheiden välisestä erosta, ei eri- tai samasukupuolisten vanhempien ja lasten muodostamien perheiden välisestä erosta.

Puolimatka kuitenkin ohittaa lainauksessaan tämän tosiasian, ja käyttää lainausta perusteena sille, että lapsen biologisten vanhempien muodostama perhe olisi lapselle paras paikka kasvaa ja että kaikki muut perhemuodot olisivat heikompia.

Edelleen on todettava, että myöskään Furstenberg et alilla ei ollut alkuperäisessä tutkimuksessa vertailukohtana samaa sukupuolta olevia pareja, eikä tutkimuksesta voi siis vetää suoria johtopäätöksiä samaa tai eri sukupuolta olevien parien lasten hyvinvoinnin suhteen. Puolimatka kuitenkin esittää artikkelin tulokset niin, että ne liittyisivät nimenomaan tähän kysymykseen.

Edelleen Furstenberg et al. 2003/Heuveline et al. 2003 selittävät lasten heikompaa hyvinvointia uusioperheissä seuraavasti:

"Research has shown that in spite of the economic benefits of stepfamilies relative to single-parent families (Morrison and Ritualo 2000), stepfamilies also suffer disadvantages associated with disruption following divorce or competition with a nonresidential biological parent (Cherlin 1978; Cherlin and Furstenberg 1994; Kiernan 1992)" (Furstenberg et al. 2003: 48 / Heuveline et al. 2003:48).

Uusioperheiden ja ydinperheiden lasten hyvinvoinnin eroa siis siteeratun tutkimuksen mukaan selittää ennen kaikkea avioero ja siihen liittyvät ilmiöt. Tutkimuksessa ei käsitellä sellaisia perheitä, joissa lapset eivät ole vanhempien biologisia lapsia, kuten adoptioperhe, tai sellaisia perheitä, joissa lapset ovat vain toisen vanhemman biologisia lapsia, mutta eläneet aina samojen vanhempien kasvattamina ilman avioerokokemusta. Tähtäkään osin tutkimuksen tulosten ei voi väittää liittyvän Puolimatkan siitä vetämiin johtopäätöksiin.

Edelleen Furstenberg et al. (2003:52) on määritellyt biologisen vanhemmuuden ensisijaisesti siviilisäädyn, ei todellisen biologian mukaan. Tutkimuksessa oletettiin, että jos lapsi syntyi äidin ollessa suhteessa samassa osoitteessa asuvan miehen kanssa, oli tuo mies lapsen biologinen isä. Samoin käsiteltiin sellaista miestä, jonka kanssa äiti solmi suhteen puolen vuoden kuluessa lapsen syntymästä, biologisena isänä. Tästä seuraa, että Furstenberg et al. ovat käsitelleet biologisina isinä myös sellaisia miehiä, jotka eivät todellisuudessa ole kasvattamiensa lapsien biologisia isiä. Biologista vanhemmuutta ei siis ole viitatussa tutkimuksessa määritelty tai käsitetty samalla tavoin kuin Puolimatkan asiantuntijalausunnossa, mutta Puolimatka ei millään tavoin huomioi tätä merkityksellistä poikkeamaa.

Vähintäänkin ongelmallisena lähteiden käyttönä tulee myös pitää Puolimatkan tapaa viitata Furstenberg et al 2003:een Frank Furstenbergin kirjoittamana. Furstenberg on artikkelin kolmesta kirjoittajasta ansioitunein ja pisimmän uran tehnyt, mutta alkuperäisessä artikkelissa hänen nimensä on sijoitettu vasta kolmanneksi. Oikein olisi viitata artikkeliin muodossa "Heuveline et al. 2003", mutta tässä yhteydessä olen selkeyden vuoksi pitäytynyt samassa muodossa kuin Puolimatka. Artikkelin kirjoittajien järjestyksen muuttaminen on kuitenkin asiatonta Heuvelinen työn vähättelyä ja Furstenbergin osuuden liioittelua.

Manning & Lamb 2003

Manning & Lamb ovat tutkineet syitä nuorten koulutumenestykseen ja esittävät, että suurin osa eroista eri perhetaustaisten nuorten koulumenestyksessä selittyy sosioekonomisilla tekijöillä (Manning & Lamb 2003: 89). Puolimatka viittaa ja siteeraa Manning & Lambia seuraavasti:

"Tutkimus julkaisussa Journal of Marriage and Family kiteyttää saman asian: 'avioliiton hyöty näyttää ilmenevän erityisesti silloin, kun lapsi on molempien vanhempien biologinen jälkeläinen' (Manning & Lamb 2003: 876, 90.)".

Puolimatkan siteeraaman osan jälkeen Manning & Lamb jatkavat:

"Obviously, these findings are merely suggestive because longitudinal analyses are necessary to accurately evaluate how parental cohabitation or marriage *changes* adolescent's well-being." (Manning & Lamb 2003:90, korostus alkuperäinen).

Toisin sanoen Manning & Lamb tunnistavat *korrelaation* koulumenestyksen ja biologisten vanhempien avioliiton tai yhteiselön välillä, mutta *kausaatiosta* he eivät anna ymmärtää tietävänsä vielä mitään. Manning & Lamb toteavat siis, että erilaisissa perhemuodoissa elävien nuorten koulumenestyksessä on eroja, joita selittävät suurelta osin perheiden sosioekonomiset erot eikä perhemuotojen muutoksien aiheuttamista muutoksista nuorten koulumenestykseen ole olemassa tutkimusta. Kuitenkin Puolimatka siteeraa asiantuntijalausunnossaan tutkimustaan osoittaakseen nimenomaan kausaatiota näiden asioiden välillä.

Tieteellisesti perustelematon tulosten esittämättä jättäminen

Esitän huoleni siitä, että Puolimatka on tarkoituksellisesti jättänyt asiantuntijalausunnossaan viittaamatta tutkimuksiin, jotka eivät sovi hänen johtopäätöksiinsä. Tutkimusetiikan kannalta kyse on tulosten valikointiin liittyvästä vilpistä sekä myös arvon antamatta jättämisestä toisten tutkijoiden työlle.

Avioliittolaista asiantuntijalausunnon antoivat muutkin tieteentekijät kuin Puolimatka. Esimerkiksi Psykologiliiton tieteellisen neuvoston puheenjohtaja lausui tiiviisti, että

”[r]unsaan tutkimustiedon perusteella näyttää, että naisparien kasvattamien lasten, sekä tyttöjen että poikien, välillä ei ole merkitseviä eroja keskeisten persoonallisuuden piirteiden, mielenterveyden eikä muun hyvinvoinnin suhteen. -- Miesparien kasvattamista lapsista on paljon vähemmän tutkimustietoa, mutta tiedossa ei ole sellaista, mikä antaisi tässä vaiheessa aiheutta olettaa, että heidän kohdallaan tilanne olisi olennaisesti erilainen.” (Psykologiliitto 2014:2)

Psykologiliiton lausunnon lähteinä mainittiin seuraavat julkaisut:

- ”American Psychological Association (2005). *Lesbian and Gay Parenting*. Washington, DC: APA. ---
- American Sociological Association (2013). Brief of amicus curiae submitted in *Hollingsworth et al. v. Perry et al. and U.S. v. Windsor*, Nos. 12-144, 12-307.
- Biblarz, T. J., & Stacey, J. (2010). How does the gender of parents matter? *Journal of Marriage and Family*, 72, 3–22.
- Crowl, A. L., Ahn, S., & Baker, J. (2008). A meta-analysis of developmental outcomes for children of same-sex and heterosexual parents. *Journal of GLBT Family Studies*, 4, 385 – 407.
- Farr, R.H., Forssell, S.L., & Patterson, C.J. (2010). Parenting and Child Development in Adoptive Families: Does Parental Sexual Orientation Matter?, *Applied Developmental Science*, 14:3, 164-178.
- Kurdek, L.A. (2004) Are Gay and Lesbian Cohabiting Couples Really Different From Heterosexual Married Couples? *Journal of Marriage and Family*, 66, 880–900.
- Kurdek, L.A. (2006). Differences Between Partners From Heterosexual, Gay, and Lesbian Cohabiting Couples. *Journal of Marriage and Family*, 68, 509–528.”

Psykologiliiton lähteinä nimeämistä tutkimuksista ainoastaan yksi on myös Puolimatkan asiantuntijalausunnossaan käyttämä, Biblarz ja Stacey 2013. Psykologiliiton viittaamista tutkimuksista esimerkiksi Crowl, Ahn ja Baker (2008) on merkittävän laajuinen meta-analyysi, jonka olemassaolo ei ole voinut jäädä huomaamatta asiantuntijalausuntoa kirjoittaessa. Erityisesti Crowl et al. (2008) keskittyy nimenomaisesti niihin teemoihin, joihin Puolimatka

asiantuntijalausunnossaan ja myöhemmin vastineessaan kertoo keskittyvänsä, mutta jää vaille viittausta Puolimatkan lausunnossa.

Puolimatka pyrkii perustelemaan käyttämiensä lähteiden valikointia asiantuntijalausunnossaan seuraavasti:

”Yksikään APA:n tai Solantauksen viittaamista samaa sukupuolta olevien pariin vanhemmuutta koskevista tutkimuksista ei täytä korkeatasoisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen vaatimuksia: joukossa ei ole yhtään pitkittäistutkimusta, jossa olisi käytetty suurta, edustavaa satunnaisotantaa.” (Puolimatka 2014)

Puolimatka antaa näin lukijansa ymmärtää, että korkeatasoisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tulisi olla pitkittäistutkimusta, jossa on käytetty suurta, edustavaa satunnaisotantaa.

Puolimatkan kriteerit eivät kuitenkaan ole edellytyksiä korkeatasoiselle yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle. Pitkittäistutkimus on edellytys tieteen korkealle tasolle, kun ratkotaan tietynlaisia tutkimusasetelmia, samoin satunnaisotannan suuruus ja edustavuus ovat nimenomaan tiettyjen tutkimusasetelmien vaatimuksia. Satunnaisosan suuruus ja edustavuus vaikuttavat tutkimuksesta tehtävien johtopäätösten yleistämiseen, mutta ne eivät ole missään nimessä edellytyksiä korkeatasoiselle yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle, vaan esimerkiksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa voivat käytettävät aineistot olla erittäin pieniä ja siitä huolimatta nämä tutkimukset voivat edustaa tieteen terävintä kärkeä. Edes satunnaisotoksen suuruus ja edustavuus eivät kulje käsi kädessä, vaan pienikin otos voi olla edustava, jos perusjoukko on pieni. Esimerkiksi tutkittaessa sellaista verrattain pientä kansanosaa kuin samaa sukupuolta olevat parit, joilla on lapsia, ei voida koskaan päästä suureen otokseen.

Pelkistämällä ”korkeatasoisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen” pelkäksi suurten aineistojen pitkittäistutkimukseksi tulee Puolimatka samalla määritelleeksi pysyvästi mahdottomaksi tehdä hänen kriteeriensä mukaista laadukasta tutkimusta, koska ei ole odotettavissa, että perusjoukko kasvaisi niin suureksi, että tilastollisesti merkitsevän suuruisia otoksia voisi myös pitää suurina.

Edelleen on mainittava, että Puolimatkan itse viittaamaa tutkimusta ei voi pitää suurten aineistojen pitkittäistutkimuksena. Näin on, koska tämänkaltaista tutkimusta ei relevanttien tutkimuskysymysten osalta ole olemassa.

Epäilen, että Puolimatka syyllistyy TENK:n määrittelemään vilppiin rajatessaan käsittelynsä ulkopuolelle johtopäätöksiinsä sopimattomia tutkimuksia mielivaltaisista perusteista, joita hän ei omassa lähdeaineistossaan noudata. Puolimatka nähdäkseni rikkoo myös TENKin muiden tutkijoiden saavutuksille kuuluvan arvon antamista koskevaa ohjetta vastaan leimaamalla toisten tutkimukset heikkolaatuisiksi vaille perusteita (TENK 2012:6).

Erityisen raskauttavana näen tämän vilpillisen menettelyn, koska se on vaikuttanut kansanedustajien käsitykseen hyvästä tieteestä. Perussuomalaisten kansanedustaja ja lakivaliokunnan varajäsen Mika Niikko kritisoi eduskunnan täysistunnossa 27.11.2014 lakialoitteen puolustajien käyttämiä tutkimuksia hyvin samanlaisin sanoin kuin Puolimatka:

”Tutkimukset osoittavat, että biologisten vanhempien muodostama perhe on lapsen paras kasvupaikka. Väheksymättä sateenkaariperheitä ei ole pitkittäistutkimuksia, vaan pelkästään haastattelututkimuksia samasta aiheesta.”

Puolimatkan vilpillinen menettely on siis vaikuttanut lainsäädäntöön, mikä tekee vilpistä erityisen vakavan asian. Professorilla on erityinen auktoriteettiasema asiantuntijana perustuen tieteellisiin meriitteihin. Tästä syystä auktoriteettiasema tuo mukanaan myös erityisen vastuun siitä, että tällä auktoriteetilla lausuttuihin asioihin todella voi myös luottaa, vaikka kuulijalla ei olisikaan riittäviä taitoja arvioida näiden väitteiden paikkaansapitävyyttä.

Perustellessaan, miksi Solantauksen (2003) ja APA:n (2005) käyttämät, osittain samat, lähteet eivät ole sopivia, väittää Puolimatka, että Solantaus tai APA tekisivät näistä tutkimuksista sellaisia yleistyksiä, joita alkuperäisistä tutkimuksista ei voisi tehdä:

”Kansalaisaloitteessa viitataan lastenpsykiatri Tytti Solantauksen tekemään tutkimuskatsaukseen sateenkaariperheissä elävien lasten kehityksestä ja hyvinvoinnista (STM 2003:10). Kyseinen tutkimuskatsaus on vanhentunut ja sikäli harhaanjohtava, että siinä tehdään laajamittaisia yleistyksiä tutkimuksista, jotka luonteensa puolesta eivät mahdollista yleistyksiä: otokset ovat pieniä eikä niitä ole hankittu satunnaisotannalla vaan haastatteleamalla helposti saatavilla olevia ihmisiä, jolloin meillä ei ole tietoa otoksen edustavuudesta.” (Puolimatka 2014)

Perehdyttyäni Solantauksen ja APA:n tutkimuskatsauksiin kokonaisuuksina, en pidä Puolimatkan väitettä siitä, että kumpikaan taho tekisi laajamittaisia yleistyksiä pohjalla olevista tutkimuksista. Asiantuntijalausannon kritiikki APAA kohtaan on lainattu Allenilta (2013), mutta kyseenalaisena käytäntönä voi pitää myös muiden tahojen virheellisten viittausten levittämistä.

Yhteenveto

Puolimatka käyttää valtaosan vastineestaan sen pohtimiseen, mihin väitteisiin on sopivaa viitata ja miten ne täyttävät hyvän tieteen kriteerit. Esittämäni epäilyn kannalta tämä on lähinnä epäolennaista, sillä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat hyvän tieteellisen käytännön ohjeet eivät pidä huonon tieteen tekemistä tai siihen viittaamista hyvän tieteellisen käytännön loukkauksena. Puolimatka ei vastineessaan juurikaan kiinnitä huomiota esittämäni huoleen asiantuntijalausannon lähteiden käytön asianmukaisuudesta.

Olen edellä käsitellyt joitakin Puolimatkan lausunnon ongelmakohtia. Ongelmia on runsaasti ja pidän mahdollisena, että laajemmassa selvitystyössä vastaavia ongelmakohtia löytyisi lisää.

Puolimatkan antaman vastineen perusteella ja edellä tarkemmin eritellyistä syistä en voi nähdä, että Puolimatkan tapa käyttää lähteitä on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien hyvän tieteellisen käytännön ohjeiden mukainen.

Helsingissä 23.1.2015

Joonas Mattsson

Lähteet

Allen, Douglas W. (2013). "High school graduation rates among children of same-sex households." *Review of Economics of the Household* 11:635–658.

APA – American psychological association (2005). Lesbian and gay parenting.

Furstenberg, Frank Jr. & Heuveline, Patrick & Timberlake, Jeffrey M. (2003) "Shifting Childbearing to Single Mothers: Results from 17 Western Countries." *Population and Development Review* 29, no 1 March 2003.

Kielijelppi, Helsingin yliopiston kielikeskus (2004–2010). Lähteeseen viittaaminen. Saatavilla: <http://www.kielijelppi.fi/kirjoitusviestinta/lahteeseen-viittaaminen>.

Manning, Wendy D. & Lamb, Kathleen A. (2003) "Adolescent Well-Being in Cohabiting, Married, and Single-Parent Families", *Journal of Marriage and Family* 65, no. 4 (November 2003).

Moore, Kristin Anderson et al., "Marriage from a Child's Perspective: How Does Family Structure Affect Children and What Can We do About It?" *Child Trends Research Brief*, Child Trends, June 2002

Psykologiliitto (2014). Lausunto eduskunnalle avioliittolaista / tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtaja Wahlström 23.4.2014.

Puolimatka, Tapio (2014). Asiantuntijalausunto eduskunnan lakivaliokunnalle asiassa Kansalaisaloite eduskunnalle avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta.

Verkkoversio:
<http://www.tapiopuolimatka.net/asiantuntijalausunto>

Solantaus, Tytti (2003). Tutkimuskatsaus Sateenkaariperheissä elävien lasten kehityksestä ja hyvinvoinnista. STM Julkaisu 2003: 10.

TENK: Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.